

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Досліджено суть батьківських прав та правові підстави позбавлення батьківських прав в українському сімейному законодавстві та європейському сімейному праві. Проаналізовано фундаментальні міжнародні документи, які декларують права дитини та механізми їх захисту. З'ясовано сутність елементів принципу захисту найкращих інтересів дитини, які проголошує Конвенція про права дитини 1989 року з метою вдосконалення правового застосування та імплементації в національні законодавства.

Окремо досліджено нормативно-правові акти різних країн Європи, які регламентують порядок та механізм позбавлення батьківських прав. Розглянуто судову практику в справах про позбавлення батьківських прав. Запропоновано потенційні зміни до вітчизняного сімейного законодавства.

Ключові слова: позбавлення батьківських прав, обмеження батьківських прав, найкращі інтереси дитини, Конвенція про права дитини, права дитини.

Vatula Olena. Legal aspects of termination of parental rights in the Ukraine and the European Union

The article examines the essence of parental rights and the legal grounds for deprivation of parental rights in Ukrainian family law and European family law. The fundamental international documents that declare the rights of the child and the mechanisms for their protection are analyzed. The essence of the elements of the principle of protecting the best interests of the child, proclaimed by the 1989 Convention on the Rights of the Child, is clarified in order to improve its legal application and implementation in national legislation.

Separately, the legal acts of various European countries that regulate the procedure and mechanism for the deprivation of parental rights are studied. Judicial practice in cases of deprivation of parental rights is considered. Potential changes to domestic family legislation are proposed.

Key words: deprivation of parental rights, restriction of parental rights, best interests of the child, Convention on the Rights of the Child, child rights.

Вступ. У сучасних сімейних правовідносинах інститут позбавлення батьківських прав займає важливе місце, адже саме він є основним важелем у взаємовідносинах батьків та дітей та є основним фактором стримування для батьків щодо вчинення будь-яких протиправних дій проти дитини та гарантом для останньої, що її права дотримуватимуться, а фізичне, психічне та соціально-економічне благополуччя буде забезпечене.

З цією метою сімейне законодавство має володіти такими правовими інструментами, які ефективно зможуть захистити найкращі інтереси дитини у тих випадках, коли батьки здійснюють проти неї протиправні дії, не можуть належним чином забезпечити її виховання та всебічний розвиток. Одночасно такі інструменти повинні відповідати міжнародним стандартам та принципам захисту прав дитини, а також мають бути спрямовані на збереження надто важливого для держави та суспільства інституту сім'ї. З цією метою доцільно дослідити правовий досвід провідних країн Європи для модернізації сімейного законодавства України.

Дану тематику досліджували такі українські науковці, як Мошинська Я.С., Волкова Н.В., Новосад А.С., Положай К.І., Труба В.І., Борсук В.В. та інші.

Метою статті є аналіз сімейного законодавства європейських країн в сфері позбавлення батьківських прав, яке встановлює механізми захисту найкращих інтересів дитини, включно із судовою практикою та його порівняльний аналіз із сімейним законодавством України.

Методи дослідження. У статті використані емпіричний, аналітичний, формально-юридичний, порівняльно-правовий методи наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. У Сімейному кодексі України, як і в подібних законодавчих актах європейських країн, немає конкретного визначення «батьківські права» або «позбавлення батьківських прав». Суть даних понять можна розкрити за допомогою конкретних правових норм. Так, проаналізувавши статті 141-164 Сімейного кодексу України, можна зробити висновок, що поняття «батьківські права» розкривається через: рівність матері та батька у вихованні дитини (ст. 141); право визначати ім'я, прізвище та по батькові дитини (ст. 145-148); переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини (ст. 151); право безпере-

шкодного спілкування з дитиною (ст. 153); право на самозахист дитини, що включає право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законних представників без спеціальних на те повноважень (ст. 154); право визначати місце проживання дитини (ст. 160); переважне право перед іншими особами на те, щоб малолітня дитина проживала з ними, в тому числі право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду (ст. 163) [1].

Дослідивши суть поняття «батьківські права», їх види, зазначені у відповідних статтях Сімейного кодексу України, звернемося до статті 164 Сімейного кодексу України, яка встановлює підстави для позбавлення батьківських прав.

Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він: 1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; 2) ухиляються від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти; 3) жорстоко поведуться з дитиною; 4) є хронічними алкоголіками або наркоманами; 5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; 6) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини [1].

Крім того, варто звернути увагу, яким чином механізм позбавлення батьківських прав реалізований у країнах Європейського Союзу. Аналіз слід розпочати з фундаментальних міжнародних документів, які декларують права дитини і є основою для формування національних правових норм у даній сфері: Конвенція про права дитини (далі – Конвенція), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року та Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 30 вересня 1990 року (далі – Декларація).

Конвенція – це фундаментальний документ, який встановлює права кожної дитини держави-підписанта, обов'язки батьків, а також принципи, відповідно до яких батьки мають здійснювати виховання дитини.

Український дослідник Василь Даценко наголошує, що саме принцип верховенства прав дитини, зафіксований у Конвенції, дозволяє національним судам використовувати міжнародні стандарти як орієнтир при вирішенні спорів про позбавлення батьківських прав, навіть якщо внутрішнє законодавство є фрагментарним або нечітким [2].

Водночас В. Борсук, який досліджував порівняльне право в частині позбавлення батьківських прав, вказує, що хоча Конвенція є міжнародним документом, її норми допускають адаптацію залежно від правової традиції кожної держави, що може призводити до різної практики щодо застосування таких заходів, як позбавлення батьківських прав [3].

Отже, існує певна гнучкість у застосуванні міжнародних стандартів щодо позбавлення батьківських прав на національному рівні, що може призводити до відмінностей у практиці між державами, незважаючи на загальні принципи, закріплені в Конвенції.

Відповідно до частини 1 статті 18 Конвенції, держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або, у відповідних випадках, законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування [4].

Конвенцією передбачено й позбавлення батьківських прав. У статті 9 зазначено, що розлучення дитини з батьками допускається лише в тих випадках, коли воно необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають окремо і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини [4].

Таким чином, Конвенція встановлює фундаментальні принципи здійснення захисту найкращих інтересів дитини. Вона виступає в ролі своєрідної «прошивки», навколо якої будуються внутрішньодержавні механізми захисту прав дітей та інституту позбавлення батьківських прав із врахуванням характерних особливостей національних внутрішніх законодавств.

На виконання Конвенції у Нью-Йорку в 1990 році була прийнята Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. Даний документ визначає проблеми забезпечення прав дітей, завдання та зобов'язання держав-членів ООН у вирішенні даних питань, а також низку конкретних кроків для реалізації Конвенції та її подальшої імплементації у національні законодавства. Не оминула Всесвітня Декларація 1990 року і ролі батьків. Відповідно до пункту 15 Декларації усім дітям повинна бути забезпечена можливість визначити себе як особистість і реалізувати свої можливості в безпечних і сприятливих умовах, у середовищі сім'ї або опікунів, які забезпечують їхній добробут. Вони повинні бути підготовлені до природного життя у вільному суспільстві. З ранніх років слід заохочувати їх до участі у культурному житті країни [5]. Дана норма є певним роз'ясненням до поняття виконання батьками своїх обов'язків щодо виховання дитини і враховується судами у справах про позбавлення батьківських прав.

У країнах з континентальною правовою системою (наприклад, Німеччина, Франція, Італія) позбавлення батьківських прав має переважно цивільно-правовий характер і розглядається як крайній захід, застосування якого потребує детального аналізу сімейної ситуації та рішення суду на підставі встановлених фактів. Наприклад, §1666 Німецького цивільного кодексу (BGB) передбачає судове втручання у разі, якщо загрозу становлять дії або бездіяльність батьків, які можуть зашкодити добробуту дитини [6].

Натомість у Польщі позбавлення батьківських прав можливе у разі тривалого невиконання обов'язків або зловживання правами.

Варто зауважити, що польський Кодекс про сім'ю та опіку 1964 року виділяє не лише позбавлення батьківських прав, а й такі поняття, як «призупинення батьківських прав» та «обмеження батьківських прав». Усі ці заходи застосовуються лише в крайньому випадку: якщо є реальна загроза найкращим інтересам дитини.

Позбавлення батьківських прав у Польщі є крайнім заходом, який застосовується у випадку невиконання батьками своїх обов'язків, систематичного застосування до дитини тілесних покарань, вчинення злочину проти дитини та інших підстав, які суттєво порушують її права та інтереси. Ще однією підставою позбавлення батьківських прав стаття 112 Кодексу називає судові рішення про розірвання шлюбу, роздільне проживання або визнан-

ня шлюбу недійсним [7]. Ця стаття є процесуальною нормою, яка надає суду можливість одночасно вирішувати питання про батьківські права при розгляді справ про розлучення, сепарацію або визнання шлюбу недійсним. Це сприяє ефективності судочинства та забезпечує комплексний підхід до вирішення сімейних спорів, особливо коли є діти.

Цивільний кодекс Греції не містить якогось конкретного переліку підстав для позбавлення батьківських прав, хоча і надає судам можливість здійснювати будь-які необхідні заходи стосовно батьків у випадках загрози фізичному чи психічному здоров'ю дитини. Відповідно до статті 1532 Цивільного кодексу Греції, якщо батько або мати порушують обов'язки, покладені на них функцією піклування про дитину або управління її майном, або якщо вони зловживають цією функцією або не можуть її виконувати, суд може за клопотанням іншого з батьків, найближчих родичів дитини, прокурора або навіть за власним бажанням призначити будь-які відповідні заходи. Суд може, зокрема, позбавити одного з батьків здійснення батьківської відповідальності повністю або частково та передати її виключно іншому, або, якщо умови попереднього пункту також застосовуються до цієї особи, передати фактичну опіку над дитиною повністю або частково третій особі, або навіть призначити опікуна. У надзвичайно невідкладних випадках, за умови виконання умов першого пункту та наявності безпосередньої небезпеки для фізичного чи психічного здоров'я дитини, прокурор може призначити будь-які відповідні заходи для її захисту до винесення рішення суду, щодо якого він повинен звернутися протягом тридцяти днів [8].

Помітні деякі відмінності від українського законодавства. Найперше – це варіативність заходів, які можуть бути застосовані судами. Йдеться насамперед про різні форми обмеження батьківських прав, включно з тимчасовою передачею дитини іншим родичам. По-друге, це спрямованість на збереження родинних зв'язків. Стаття 1533 Цивільного кодексу Греції передбачає, що повне позбавлення обох батьків батьківських прав можливе лише тоді, коли інші заходи виявилися неефективними або недостатніми для захисту дитини. У таких випадках суд передає опіку над дитиною третій особі або відповідній установі після оцінки її моральних якостей та умов проживання [8]. Водночас, якщо обставини змінилися і загроза

фізичному чи психічному здоров'ю дитини відсутня, батьки можуть бути відновлені у правах, яких вони були позбавлені.

Інститут позбавлення батьківських прав у Швеції характеризується значною роллю органів соціального захисту та особливою процедурою примусового вилучення дитини з родини. Основним нормативно-правовим актом, який регулює дані механізми, є так званий Закон про догляд за молоддю (LVU, 1990:52). Цей закон дозволяє органам соціального захисту втручатися у випадках, коли існує серйозна загроза для здоров'я або розвитку дитини, навіть без згоди батьків.

У даному законі йдеться і про підстави позбавлення батьківських прав. Хоча їх точний перелік не визначено, проте чітко окреслені умови, за якими батьки можуть втратити права на дитину. Згідно з §2 LVU підставою для вилучення дитини є неналежні умови в сім'ї, такі, як насильство, зловживання батьківськими правами або нехтування батьківськими обов'язками, що створюють очевидну загрозу для здоров'я чи розвитку дитини. Крім того, §3 LVU передбачає можливість вилучення дитини у випадках її власної деструктивної поведінки, наприклад, зловживання наркотиками чи вчинення злочинів, коли батьки не можуть забезпечити належний нагляд [9].

Варто зауважити, що позбавлення батьківських прав не тягне за собою невідворотні правові санкції для батьків, що дає можливість останнім усунути перешкоди у належному вихованні дитини та стати на шлях виправлення. Соціальні служби зобов'язані переглядати необхідність продовження такого заходу щонайменше кожних шість місяців. Батьки мають право ініціювати перегляд рішення, якщо вважають, що обставини змінилися.

Важливо зазначити, що навіть після вилучення дитини батьки формально зберігають батьківські права, включаючи право на інформацію про дитину та участь у прийнятті важливих щодо неї рішень, якщо це не суперечить інтересам дитини. Однак у випадках, коли батьки визнаються непридатними для виконання своїх обов'язків, суд може передати опіку над дитиною іншим особам або установам відповідно до §6, розділу 10 Шведського батьківського кодексу (Föräldrabalken) [10].

Шведська система захисту дітей спрямована на забезпечення найкращих інтересів дитини, надаючи соціальним службам широ-

кі повноваження для втручання у випадках загрози для дитини. Водночас законодавство передбачає механізми захисту прав батьків, включаючи право на юридичну допомогу та можливість оскарження рішень.

Таким чином, європейський правовий досвід підкреслює важливість балансу між захистом прав дитини та правом батьків на виховання, із важливим акцентом на превентивні заходи та підтримку сім'ї, а позбавлення батьківських прав – як крайній, але необхідний захід.

Зовсім інша ситуація спостерігається у Нідерландах. Основна підстава для позбавлення батьківських прав міститься в статті 1:266 Цивільного кодексу Нідерландів (*Burgerlijk Wetboek*). Відповідно до неї окружний суд може позбавити батьківської влади, якщо батько або мати виявляється нездатним або неспроможним належним чином піклуватися про дитину та виховувати її. Це рішення приймається лише за умови, що воно не суперечить інтересам дитини [11]. Якщо в даній нормі важко виокремити якісь конкретні підстави, то стаття 1:269 нідерландського Цивільного кодексу виокремлює низку умов, за яких батьки втрачають свої права на дитину. До них належать: зловживання батьківською владою або грубе нехтування обов'язками щодо догляду та виховання дитини; аморальний спосіб життя; незворотне засудження за участь у злочині разом із неповнолітнім або проти нього, або призначення покарання у вигляді позбавлення волі на строк два роки або більше; серйозне невиконання вказівок органів опіки чи перешкоджання виконанню заходів захисту дитини [11].

Процедура ініціюється після того, як органи соціального захисту надають батькам допомогу, спрямовану на вирішення проблем у вихованні дитини. Якщо ця допомога не приносить результатів, справа передається до Ради з охорони дитинства (*Raad voor de Kinderbescherming*), яка оцінює ситуацію та, за необхідності, звертається до суду з клопотанням про позбавлення батьківських прав. Під час розгляду справи суд має право заслухати думку самої дитини, якщо їй на момент розгляду справи виповнилося 12 років.

Після позбавлення батьківських прав опіка над дитиною передається сертифікованій установі або прийомним батькам, які несуть відповідальність за її догляд та виховання. Біологічні батьки втрачають юридичну владу над дитиною, але, за можливості,

залучаються до прийняття рішень, що стосуються дитини, та отримують інформацію про її стан.

Отже, дослідивши законодавство провідних держав-членів Європейського Союзу в сфері позбавлення батьківських прав та порівнявши із сімейним законодавством України, можна дійти висновку, що правові норми, які регулюють процедуру позбавлення батьківських прав в Україні значною мірою відповідають європейським стандартам, особливо в частині пріоритету інтересів дитини та загальних підстав для позбавлення батьківських прав. Однак слід зазначити, що деякі країни Європейського Союзу використовують більш гнучкі механізми, наприклад часткове позбавлення батьківських прав та пропонують більш розгалужену систему соціальних послуг, спрямованих на превенцію та підтримку сім'ї.

Аналіз європейського підходу до інституту позбавлення батьківських прав буде неповним без звернення до судової практики. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово розглядав справи, пов'язані з втручанням держав у реалізацію батьківських прав, оцінюючи відповідність таких дій статті 8 Європейської конвенції з прав людини, яка гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя. У своїх рішеннях Суд наголошує на необхідності дотримання принципу пропорційності та обґрунтованості втручання, а також на важливості врахування найкращих інтересів дитини. Для підтвердження цього розглянемо декілька найвідоміших справ про позбавлення батьківських прав.

У справі *Plarak and Others v. Germany* (заява № 11308/16) батьків було позбавлено батьківських прав через застосування тілесних покарань до дітей на релігійних підставах. ЄСПЛ визнав, що втручання було обґрунтованим та необхідним для захисту дітей від жорстокого поводження, і не встановив порушення статті 8 Конвенції [12].

У справі *Marckx v. Belgium* (заява № 6833/74) ЄСПЛ визнав, що бельгійське законодавство, яке не визнавало автоматичного юридичного зв'язку між незаміжною матір'ю та її дитиною, порушує статті 8 і 14 Конвенції. Суд підкреслив, що держава повинна забезпечити рівність прав для всіх дітей, незалежно від сімейного статусу батьків [13].

У справі *Kutzner v. Germany* (заява № 46544/99) ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з позбавленням бать-

ківських прав подружжя Куцнерів. Німецькі органи влади аргументували своє рішення інтелектуальною неспроможністю батьків належним чином виховувати дітей. Однак Суд дійшов висновку, що таке втручання не було пропорційним та не супроводжувалося достатніми доказами необхідності такого заходу, що призвело до порушення права на сімейне життя [14].

Висновки. Проаналізувавши законодавство європейських країн, можна зробити висновки про доцільність запровадження в сімейному законодавстві України досвіду передових держав Європейського Союзу в сфері позбавлення батьківських прав. Найперше – це застосувати досвід Польщі або Греції та впровадити, окрім самого позбавлення батьківських прав, їх призупинення та обмеження, що дозволить батькам у подальшому проаналізувати свої помилки та усунути перешкоди у належному вихованні дитини. Крім того, важливим запозиченням може стати посилення ролі соціальних служб, застосування комплексного підходу до вирішення сімейних спорів, розвиток механізмів підтримки сім'ї до застосування крайніх заходів.

Українське сімейне законодавство, хоча й має в розпорядженні ефективний механізм позбавлення батьківських прав, проте існує необхідність впровадження зарубіжного досвіду, аби ще ефективніше забезпечити захист якнайкращих інтересів дитини.

Розгляд судових справ про позбавлення батьківських прав у Європейському Союзі чітко ілюструє принцип правової визначеності в дії, що включає комплексний підхід до застосування різних правових систем: права Європейського Союзу, міжнародного права і національного права держав – членів ЄС, що, безумовно, є позитивним фактором.

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> 2. Даценко В. В. Забезпечення інтересів дитини у справах про позбавлення батьківських прав. *Слово Національної школи суддів України*. – 2021. № 1(34). С. 95-100. 3. Борсук В. В. Досвід правового регулювання припинення батьківських прав за законодавством Молдови та окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. №3. С. 51-59. 4. Конвенція про права дитини: Конвенція від 20.11.1989 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text 5. Всесвітня Декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. URL: <https://vvppr.pnu>.

edu.ua/wp-content/uploads/sites/129/2018/06/vsesvitnya-deklaratsiya-pro-zabezpechennya-vyzhyvannya-zahystu-i-rozvytku-ditej.pdf ; 6. Цивільний кодекс Німеччини: Цивільне уложення від 24.08.1896 р. (зі змінами). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ 7. Кодекс про сім'ю та опіку: закон Польщі від 25.02.1964 р. URL: <https://lexlege.pl/kodeks-rodziny-i-opiekunczy/#krio/tytul-i-malzenstwo/83/,krio/tytul-ii-pokrewienstwo-i-powinowactwo/96> 8. Цивільний кодекс Греції: Закон від 23.02.1946 р. URL: <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/10/Αστικός-Κώδικας.pdf>; 9. Закон про догляд за молоддю: Закон Швеції від 08.03.1990 р. № 1990:52. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-199052-med-sarskilda-bestammelser-om-var_d_sfs-1990-52/ 10. Шведський батьківський кодекс: Закон Швеції від 10.06.1949 № 1949:381. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/ 11. Цивільний кодекс Нідерландів. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> 12. Справа Тлапак та інші проти Німеччини: справа ЄСПЛ від 22.03.2018 року. URL: <https://www.fullegal.com/en/court-cases/european-court-of-human-rights-cases/case-of-tlapak-and-others-v-germany-1671241?utm> 13. Справа Маркц проти Бельгії. *Офіційний сайт Європейського суду з прав людини*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/tpk197/view.asp#%20> 14. Справа Кутцнер проти Німеччини. *German Law Journal*, Volume 3, Issue 4, April 2002, E7. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2071832200014978>.

References

1. Simeinyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 r. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> 2. Datsenko V. V. Zabezpechennia interesiv dytyny u spravakh pro pozbavlennia batkivskykh prav. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*. 2021. № 1(34). P. 95–100. 3. Borsuk V. V. Dosvid pravovoho rehuliuвання prypynennia batkivskykh prav za zakonodavstvom Moldovy ta okremykh derzhav Yevropeiskoho Soiuzu. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 2022. №3. P. 51–59. 4. Convention on the Rights of the Child: Convention of 20.11.1989 No. 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text 5. World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children. URL: <https://vvppr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/129/2018/06/vsesvitnya-deklaratsiya-pro-zabezpechennya-vyzhyvannya-zahystu-i-rozvytku-ditej.pdf> ; 6. Bürgerliches Gesetzbuch: Bürgerliches Gesetzbuch vom 24. August 1896 (mit Änderungen). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ 7. Kodeks rodzinny i opiekunczy z dnia 25 lutego 1964 r. URL: <https://lexlege.pl/kodeks-rodziny-i-opiekunczy/#krio/tytul-i-malzenstwo/83/,krio/tytul-ii-pokrewienstwo-i-powinowactwo/96> 8. Tsyvilnyi kodeks Hretsii: Zakon vid 23.02.1946 r. URL: <https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/10/Αστικός-Κώδικας.pdf>; 9. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Utfärdad: 1990-03-08. URL: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/>

dokument/svensk-forfattningssamling/lag-199052-med-sarskilda-bestammelser-om-varld_sfs-1990-52/ 10. Föräldrabalk (1949:381). Utfärdad: 1949-06-10. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/ 11. Burgerlijk Wetboek Boek 1. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> 13. El Código Civil. Publicado en 25/07/1889. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1889-4763> 12. Case of Tlapak and Others v. Germany: ECHR case of 22.03.2018. URL: <https://www.fullegal.com/en/court-cases/european-court-of-human-rights-cases/case-of-tlapak-and-others-v-germany-1671241?utm> 13. Case of Marckx v. Belgium. Official website of the European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/tkp197/view.asp#%20> 14. Case of Kutzner v. Germany. German Law Journal , Volume 3, Issue 4, April 2002, E7. DOI: <https://doi.org/10.1017/S2071832200014978>.

Vatula Olena. Legal aspects of termination of parental rights in the Ukraine and the European Union

The article examines the essence of parental rights and the legal grounds for deprivation of parental rights in Ukrainian family law and European family law. The fundamental international documents that declare the rights of the child and the mechanisms for their protection are analyzed. The essence of the elements of the principle of protecting the best interests of the child, proclaimed by the 1989 Convention on the Rights of the Child, is clarified in order to improve its legal application and implementation in national legislation.

Separately, the legal acts of various European countries that regulate the procedure and mechanism for the deprivation of parental rights are studied. Judicial practice in cases of deprivation of parental rights is considered. Potential changes to domestic family legislation are proposed.

The feasibility of applying the experience of Poland or Greece and introducing, in addition to the deprivation of parental rights, their suspension and restriction, which will allow parents to further analyze their mistakes and eliminate obstacles to the proper upbringing of the child. In addition, an important borrowing may be the strengthening of the role of social services, the use of comprehensive approach to resolving family disputes, the development of family support mechanisms before the use of extreme measures.

Key words: deprivation of parental rights, restriction of parental rights, best interests of the child, Convention on the Rights of the Child, child rights.